

לימודי דעת – תוכנית לימוד השולחן ערוך

הלכות בשר בחלב

סימן פז – שעור 2

מראה מקומות

משנה חולין קיג. תוס' ד"ה בשר

גמ' חולין קטז. ר' יוסי הגלילי

סימן פ"ז ס"ג - מחבר, רמ"א, ש"ך, ט"ז

דגול מרובה א'

פתחי תשובה ס"ק ט'

© רשות השימוש בשיעורים היא אישית בלבד לצורך לימודי הקורס ולחזרה ושינון
אין להשתמש בשיעור זה לשום מטרה אחרת ללא רשות מפורשת מהמו"ל
- לימודי דעת תכנית הסמיכה שע"י פרחי שושנים 03-6166340 -

נושא השיעור: דיני בשר בחלב האסורים מדרבנן

תוכן השיעור:

1. סעיפי השו"ע והרמ"א
2. סוגית הגמרא במסכת חולין דף קיג
3. בהמה טמאה
4. תאו (כוי) בחלב
5. חלב וחקלב
6. אכילת חלב ודגים יחדיו
7. שאלות חזרה
8. שאלות למעשה הנובעות משיעור זה (כולל תשובות)

נכתב ע"י הרב דן חנן

נערך ע"י ר' אהרן שנקולבסקי

מהדורה שלישית

המשך סימן פז עופות וחלב שהתבשלו יחדיו

ג. אינו נוהג אלא בבשר בהמה טהורה בחלב בהמה טהורה אבל בשר טהורה בחלב טמאה או בשר טמאה בחלב טהורה מותרים בבישול ובהנאה:

ובשר חיה¹ ועוף אפילו בחלב טהורה מותר בבישול ובהנאה ואף באכילה אינו אסור אלא מדרבנן אבל דגים וחגבים אין בהם איסור אפילו מדרבנן:

רמ"א: ונהגו לעשות חלב משקדים ומניחים בה בשר עוף הואיל ואינו רק מדרבנן אבל בשר בהמה יש להניח אצל החלב שקדים משום מראית העין כמו שנתבאר לעיל סי' 10 לענין דם (ד"ע):

סוגיית הגמרא וביאורה

משנה: בשר בהמה טהורה בחלב בהמה טהורה - אסור לבשל ואסור בהנאה. בשר בהמה טהורה בחלב בהמה טמאה, בשר בהמה טמאה בחלב בהמה טהורה - מותר לבשל ומותר בהנאה. ר' עקיבא אומר חיה ועוף אינם מן התורה, שנאמר 'לא תבשל גדי בחלב אמו' ג' פעמים, פרט לחיה ולעוף ולבהמה טמאה. ר' יוסי הגלילי אומר נאמר 'לא תאכלו כל נבלה' ונאמר 'לא תבשל גדי בחלב אמו' - את שאסור משום נבילה, אסור לבשל בחלב, עוף שאסור משום נבלה יכול יהא אסור לבשל בחלב, ו"ל 'בחלב אמו' - יצא עוף שאין לו חלב אם.

חולין דף קיג עא

יש מחלוקת ראשונים בדעת התנא קמא.

לפי תוס' התנא קמא סובר שאסור לבשל עוף בחלב מדאורייתא.

לפי הרא"ש ר' עקיבא מפרש את דברי הת"ק. הראיה הוא שהרי"ף פוסק כר' עקיבא ואם הת"ק חולק ההלכה היה כמותם.

הגמרא (דף קטז.) מביא שתי אפשרויות בביאור המחלוקת שבין רבי עקיבא לרבי יוסי הגלילי:

¹ פירוש, חיות שאינם מבויתות כגון איל, צבי וכו'.

הלכות בשר בחלב יורה דעה סימן פז סעיפים ג ד / שיעור 2

א. מחלוקתם הינה לגבי בשר חיה בחלב: רבי עקיבא סובר שבשר חיה בחלב אסור רק מדרבנן, משום שהתורה דיברה רק לגבי בהמה. לעומתו, רבי יוסי הגלילי סובר שבשר חיה בחלב אסור מדאורייתא, משום שגם חיה יש לה חלב, וכל שיש לו חלב אסרה התורה באמרה 'לא תבשל גדי וכו'.

ב. מחלוקתם הינה לגבי בשר עוף בחלב: רבי עקיבא סובר שעוף בחלב אסור רק מדרבנן, ואילו רבי יוסי הגלילי סובר שעוף בחלב מותר אפי' מדרבנן.

הגמ' מביא ראייה כמו הצד השני. לוי איקלע לבי יוסף רישבא (לוי הגיע להבית של יוסף שהיה צייד עופות) אייתו לקמיה טווסא בחלבא (הביאו לפניו ראש של סוג עוף שהיה מבושל בחלב) ולא אמר להו ולא מידי (לוי לא אמר ליוסף כלום) כי אתא לקמיה דרבי (כשלוו בא לפני רבי) אמר ליה אמאי לא תשמתינהו (רבי אמר ללוי למה לא שמת את יוסף בחרם) אמר ליה אתריה דרבי יהודה בן בתירא הוא (לוי אמר לרבי הרב של המקום היה רבי יהודה בן בתירא) ואמינא דרש להו כרבי יוסי הגלילי דאמר יצא עוף שאין לו חלב אם (ואמרתי לעצמי שאולו רבי יהודה בן בתירא למד כמו רבי יוסי הגלילי שעוף שאין לו חלב מותר לאכול עם חלב).

הטור ורוב הראשונים פוסקים כרבי עקיבא (ויבואר עוד להלן).

בהמה טמאה

הטור כותב "איסור בשר בחלב) אינו נוהג אלא בטהורה כגון בשר בהמה טהורה בחלב בהמה טהורה, אבל בשר טהורה בחלב בהמה טמאה או בשר טמאה בחלב טהורה ובשר חיה ועוף אפילו בחלב טהורה אינו אלא מדרבנן ומותר בבישול ובהנאה".

והקשה הבית יוסף שמהטור רואים שיש איסור אכילה של בשר בחלב על בהמה טמאה מדרבנן. וזה תמוה שאין סיבה שהרבנן יעשה איסור על בהמה טמאה לאכול עם חלב (או הפוך) כיון שבכל אופן טמאה אסורה לאכול מדאורייתא. לכן כתב הבית יוסף שמה שכתב הטור "אינו אלא מדרבנן" הכוונה רק על חיה ועוף ולא על טמאה, וקשה למה הטור כולל הכל במשפט אחד.

סעיף בהש"ך והט"ז מציינים שהב"ח מתרץ, שבשר טמא עם חלב טהור, או להפך בשר טהור עם חלב טמא שהתבשלו יחדיו, מלבד האיסור הבסיסי שבמאכל זה (בשר טמא או חלב טמא) שאינו כשר לאכילה, יש בו ג"כ איסור של בשר בחלב. הסיבה לתוספת איסור בשר בחלב על מאכל זה היא, שהם יקראו "חתיכה דאיסורא" והבשר יקבל דין של חנ"ן – חתיכה נעשית נבילה. הנפקא מינה תהיה לדעת המחבר שסובר כמו רבינו אפרים שאין דין חנ"ן רק בבשר בחלב. לכן, לדעת המחבר, אם בשר טהור התבשל עם חלב טמא והתערובת נפלה לתוך קערה נוספת של מאכל

הלכות בשר בחלב יורה דעה סימן פז סעיפים ג ד / שיעור 2

פרווה, כדי להתיר את התבשיל הנ"ל צריך שיהא פי שישים² בקדירה נגד החתיכה של הבשר וחלב שהיתה בקערה הראשונה.

עוד נפקא מינה שיוצא מהאיסור דברנן של בשר בחלב הוא בחתיכה של בשר שראויה להתכבד (ראוי לכבד בה),³ שנבלע חלב טמא, הבשר אינו בטל "אפילו באלף" (מושג שנלמד אי"ה לקמן בסימן קא). אם אין רק איסור טמא על החלב, הבשר אם יתערב אם עוד חתיכות בטל. ההסבר הוא שהדין שחתיכה שראויה להתכבד אינו בטל באלף הוא דוקא אם החתיכה הוא איסור מחמת עצמו דהיינו שהאיסור הוא בעצמותו ולא אם נבלע בו איסור, מכיון שהאיסור שנבלע בו אינו ראוי להתכבד. אבל מכיון שיש עליו דין בשר בחלב לכן נקרא איסור מחמת עצמו, ולכן אם נבלע בו חלב טמא יש לו דין חתיכה הראויה להתכבד ואינו בטלה.

אולם, דעת הש"ך והט"ז בדעת השו"ע היא, שהמחבר סובר דאין דין חנ"ן ולכן צריך שישים בקדירה רק כנגד החלב הטמא, ולא כנגד הבשר שעמו. וכן לגבי הדין חתיכה ראויה להתכבד החלב הטמא נחשב לאיסור בלוע, ולכן אם החתיכה התערב עם עוד חתיכות החתיכה בטלה אף להרמ"א שיש דין חנ"ן באיסורים חוץ מבשר בחלב.

תאו (כוי) בחלב

מדאורייתא הדין של בשר בחלב נאמר רק לגבי בהמה.⁴ לפי הרמ"א⁵ כוי (תאו) הוא ספק בהמה ספק חיה, ולכן אם כוי יתבשל ביחד על חלב, הוא אסור, משום שאנו מחמירים בספק איסור דאורייתא.

חלב וחלב

הדגול מרובה מביא את הרמב"ם במאכלות אסורות ט': ו' המסביר כי אילו הייתי מבשל חלב (שומנים אסורים מהחי) או נבילה בחלב כשר או להיפך, החלב או הנבילה לא יהיה אסור באכילה משום איסור אכילת בשר בחלב (כמובן שעדיין יש איסור של אכילת נבילה או חלב שאינם כשרים). זאת משום העובדה שאנו סוברים כי "אין איסור חל על איסור" – איסור אחד אינו יכול להיערם על גבי איסור אחר. כלומר חתיכת בשר זו אסורה כבר באכילה מכיון שהיא אינה כשרה,

² כשיש שישים בהיתר כנגד האיסור, האיסור נהפך להיתר בגודלו ובטעמו. עי' סימן צח.

³ ראוי להגישה לאורחים, ובמקום כזה קבעו חז"ל שאין חל דין ביטול, מפני חשיבותה של החתיכה, והמאכל כולו אסור מדרבנן.

⁴ בהמות הם בדרך כלל בעלי חיים גדולים שגדלים בבית. חיה יכולה להיות קטנה יותר ורגילה להימצא בשדות.

⁵ רמ"א י"ד סימן כ"ח סעיף ד', ע' שם בביאור הגר"א שכותב שזה הכוי. לפי המחבר משמע שבופלו יש לו דין בהמה, ע' גם בתפארת ישראל חולין פרק ו' אות ה'.

הלכות בשר בחלב יורה דעה סימן פז סעיפים ג ד / שיעור 2

לפיכך, איסור נוסף (כגון בשר המבושל בחלב) אינו יכול להיות מונח על פריט זה. אולם, עדיין יהיה איסור לבשל בשר טרף זה עם חלב משום איסור בישול בשר בחלב היות והענין הנ"ל אינו נוגע (כלומר אין איסור לבשל בשר שאינו כשר).

האם קיים איסור הנאה (איסור הפקת תועלת) על בשר טרף זה (כגון חלב או נבילה, שניהם מגיעים מבהמה טהורה אולם אסורים) המבושל בחלב?

בגישה ראשונית היינו חושבים כי זה יהיה אסור בהנאה משום בשר בחלב. למרות שלענין איסור אכילת בשר בחלב אמרנו שזה אינו נוגע במקרה זה משום ש"אין איסור חל על איסור", אולם לגבי איסור הנאה, היות וחלב ונבילה אינם אסורים בהנאה א"כ הענין הנ"ל אינו נוגע ויחול כאן איסור הנאה מבשר בחלב.

אולם, אין זה כך. הדגול מרבבה מביא את הרמב"ם האומר שלא יהיה כאן איסור הנאה. הרמב"ם מסביר כי ישנה כאן נקודה נפלאה: איסור ההנאה בבשר בחלב הוא הרחבה של איסור האכילה. כלומר, הסיבה שהתורה אסרה בשר וחלב בהנאה היא רק מפני שהם אסורים באכילה. לפיכך, אם אין כאן איסור אכילת בשר בחלב (משום ש"אין איסור חל על איסור"), לא יהיה גם איסור הנאה. הדגול מרבבה אומר כי במקרה של הפסד (ממוני) ניתן להסתמך על הרמב"ם.

אולם, ישנם החולקים על הדגול מרבבה. למחלוקת זו ישנן הסתעפויות לגבי מזון חיות מחמד. חלק ממזון חיות המחמד מכיל תערובות של חלב ובשר שאינו כשר (נבילה). לפי הדגול מרבבה, ניתן להשתמש במזון חיות זה אם קיים הפסד ממוני (היות ואין לזה איסור הנאה) בעוד שלפי הדעות האחרות (הפרי מגדים⁶ והחתם סופר⁷) תערובת זו עדיין נתונה לאיסור הנאה של בשר בחלב, ואם כן, אסור ליתנה גם לבהמה.

אכילת חלב ודגים יחדיו

כתב המחבר (בסעיף ד): אבל דגים וחגבים שנתבשלו עם חלב אינו אסור אפי' מדרבנן.

ז"ל השר"ע או"ח קעג, ב:

בין בשר לדגים חובה ליטול ידיו משום דקשה לדבר אחר וחמירא סכנתא מאיסורא.

המשנה ברורה (שם ס"ק ד) כתב שלמנהגינו אין צריך לרחוץ את הידיים בין דגים לבשר, אך מ"מ צריך לאכול ולשתות ביניהם כדי לנקות את הפה (קינוח והדחה).

⁶ בפתיחה מתחיל במילים ולענין חלב.

⁷ יורה דעה סימן צ"ב.

הלכות בשר בחלב יורה דעה סימן פז סעיפים ג ד / שיעור 2

עולה א"כ שסכנה היא לאכול בשר ודגים יחדיו.

ומה בדבר אכילת דגים עם חלב?

הש"ך בסימן זה (ס"ק ה) הביא את דברי הבית יוסף שסכנה לאכול אפי' דגים שהתבשלו עם חלב.

אמנם, **הש"ך (ס"ק ה) והט"ז (ס"ק ג)** כתבו שזו היא טעות שנפלה בספרים (של הב"י), ולמעשה הם מתירים לאכול דגים וחלב שנתבשלו ביחד.

הפתחי תשובה (ס"ק ט') מביא את הפרי מגדים שסובר שאמנם סכנה היא לאכול דגים וחלב שבשלו ביחד, אבל אין סכנה דגים עם חמאה. והביא האדני פז שאסור גבינה וחלב והתיר חמאה. למעשה הוא פסק כי אפשר לאכול דגים וחלב שבשלו ביחד, שמכיוון שכך הוא המנהג היום, לא חוששים לסכנה, ושומר פתאים ה' וכו'.

הלכה למעשה

שאלתי רבנים איך לנהוג בדין זה (דגים עם חלב), והשיבו לי שמספיק להחמיר בחלב ודגים, אבל דגים בחמאה או דגים בגבינה מותר לכתחילה. אכן מנהג הספרדים הוא רק להקל בחמאה (כף החיים ס"ק כד וילקוט יוסף).

שאלות חזרה

1. מהי המחלוקת בין רבי עקיבא לרבנן במשנה שהובאה לעיל ?
2. מהי המחלוקת בין רבי עקיבא לרבי יוסי הגלילי ?
3. מהי המחלוקת בין המחבר והב"ח לגבי איסור בשר בחלב, באופן שהבשר או החלב הם טמאים ?
4. מהם שתי חומרותיו של הב"ח ?
5. האם מותר לבשל חלב עם בשר תאו ?
6. האם מותר לבשל בשר נבילה עם חלב, ואם בשלו אותם ביחד אם הם מותרים בהנאה ?
7. מדוע אנו אוכלים ושותים בין אכילת דגים לאכילת בשר ?
8. האם מסוכן הדבר לאכול דגים וחלב שנתבשלו ביחד ?

שאלות למעשה הנובעות משיעור זה:

❖ האם מותר לעבוד במסעדה [McDonalds] שמבשלים בה בשר בחלב (לאינם יהודים) ?

לא. כי הבשר שמתבשל שם הוא בשר בהמה טהורה (בדרך כלל), וכשאסרה התורה לאכול בשר בחלב היא אסרה ג"כ לבשלו, והוי ממש איסור דאורייתא.

❖ מה הדין בקשר לבשר חיה האם משווים אותו לעוף משום היותו דרבנן?

ב"ד אברהם" מובא שמאחר שמראהו דומה לבשר, יש להחמיר ולנהג בו כדין בשר משום מראית עין.

❖ בשעור 1, לפי הסוברים שאם מבשלים תבשיל, שכבר בושל קודם לכן בשר בחלב, אין חייבים בבשול- מה לגבי בשול חלב או בשר עם איזו כמות שבושלה קודם לכן "בשר בחלב" ?

גם אלה הסוברים שבשול אחר בשול מותר- יכולים עדין לחשוב שבעניין כזה אסור משום שיש תוספת חדשה של בשר או חלב. למרות שהחתם סופר (שו"ת סימן פ"ב) מסתפק בכך, לפי ה"חות דעת" וה"פרי חדש" (צד,ד) אנו רואים שיש אסור בבישול זה. דבר זה דומה לבישול נבילה בחלב משום בשול בשר בחלב. אולם אם זה נהפך לחונ"ן של בשר בחלב זו מחלוקת של ה"פרי מגדים" (שפתי דעת צד, ד) ו"חות דעת" בהבנת דברי הש"ך (ראה" בדי השולחן, ביאורים עמ' כ"ו)

